Oponentský posudek disertační práce

Inequality in Cities: An analysis of income distribution and spatial patterns in American and European metropolitan areas

pana Ing. Martina Lukavce

Práce byla vypracována na Národohospodářské fakultě VŠE pod vedením pana doc. Ing. Petra Totha, PhD. Svůj posudek jsem vypracoval z hlediska mé profese urbanisty – prostorového plánovače; necítím se být odborníkem na metody statistických analýz, jejichž použití je v práci klíčové.

Měl jsem možnost posoudit práci již ve fázi těsně před dokončením a svůj posudek v této fázi prezentovat a diskutovat v „malé obhajobě". Disertant se s mými připomínkami pečlivě zabýval a ve své práci učinil na jejich základě některé úpravy. Přetrvávající připomínky, které dále uvádím, jsou podle mého názoru dány též odlišným profesionálním profilem disertanta a mým, a tudíž i našimi vzájemně odlišnými pohledy na zkoumanou problematiku.

Práce se věnuje velmi aktuálnímu tématu rostoucích disparit v příjmech a bohatství a zabývá se jejich prostorovým rozměrem. Klade si za úkol verifikovat tři základní hypotézy:
(1) nerovnost příjmů vzrůstá s průměrným příjmem a počtem obyvatel metropolitních území; (2) vzrůstá prostorová nerovnoměrnost mezi příjmovými skupinami v metropolitních územích; (3) prostorový nesoulad příjmových skupin je ovlivněn nerovností [příjmů]. Verifikaci těchto hypotéz pokládám za cíl práce.

Po formální stránce je práce vlastně hybridem mezi původní prací a souborem publikovaných prací opatřeným komentářem, který by tři případové studie nějak zarámoval a posléze i vyhodnotil v širším kontextu.

Rešeršní část zpracovává problematiku prostorové ekonomické nerovnosti v různých prostorových úrovních a ve vztahu k bydlení a vzdělání. Přestože jsou tématem práce metropolitní regiony, věnuje se rešerše i dalším typům urbánního osídlení, jako jsou tovární města (company towns). Rešerše je vypracována pečlivě, ale zůstává u inventarizace prací zabývajících se problematikou prostorové ekonomické nerovnosti a jejich relevantních pasáží. Velmi bych uvítal disertantův kritický pohled na některá uváděná tvrzení z citované literatury, zejména z pohledu jejich obecné platnosti nebo naopak regionální podmíněnosti. Jako příklad tvrzení, u něhož bych očekával diskusi ze strany disertanta, uvádím citovaný výrok, že funkční a prostorová regulace v území má povahu „neviditelné daně", která znevýhodňuje majitele nemovitostí a zvyšuje ceny pro jejich uživatele (str. 31). Činnosti plánování a regulace v území jsou zajisté financovány z daní, a to z daní zcela „viditelných". Cílem těchto činností je předcházet konfliktnímu využívání pozemků, tedy negativním externalitám, které by měly za následek snížení hodnoty, a tudíž i ceny nemovitostí – tedy újmu jejich vlastníkům, což ostatně autor i jinde uvádí na příkladu ocelárny v sousedství bydlení. Domnívám se tedy, že by bylo bývalo žádoucí korigovat toto tvrzení z literatury širším pohledem překračujícím někdy příliš úzké horizonty klasické ekonomie. Namísto

interpretace regulativů jako „neviditelné daně“ nabízí se spíše jejich interpretace jako jakési formy (vynuceného) pojištění majitele nemovitosti proti škodám, jež mu mohou na majetku vzniknout činností jiných subjektů územního rozvoje.

Na rešerši navazují tři analýzy – případové studie disparit, vypracované rovněž pro různé prostorové úrovně. Tyto analýzy pokládám za těžiště práce.

Pro regiony NUTS2 EU je vypracována analýza vztahu mezi hustotou zalidnění, střední délkou života a HDP. Nejedná se ale o analýzu disparit mezi urbánními a venkovskými územími, popřípadě o metropolitní regiony, protože NUTS2 pokrývají celé území EU a nerozlišují metropolitní / urbanizovaná území od venkova.

Druhá analýza zkoumá disparity v cenách bydlení v městských částech Prahy. Uvozovky na začátku a na konci této kapitoly naznačují, že se jedná o přepis publikovaného článku, což je v závěru kapitoly uvedeno. S ohledem na to, že tato kapitola již zřejmě prošla odborným posouzením, se k jejímu obsahu nevyjadřuji.

Třetí případovou studií je analýza příjmových nerovností vybraných metropolitních oblastí USA. Na rozdíl od předchozích analýz (NUTS2 v EU, město Praha) se opravdu jedná o metropolitní urbanizovaná území, jež jsou předmětem zkoumání a k nimž se vztahují první dvě hypotézy. Ve třetí případové studii se zkoumá vývoj vztahu mezi počtem obyvatel a šikmostí distribuce příjmů mezi roky 2012 a 2017, a dále mezi průměrným příjmem domácností a jejich rozmístěním vůči pracovištím představovaným centrálními částmi metropolitních oblastí (CBD), ve vyjádření časem potřebným pro dojížďku. Výsledkem je typologie metropolitních oblastí, jež však svědčí spíše o diverzitě jejich sledovaných charakteristik.

Metodicky je celá práce v případových studiích postavena na prostorovém modelování s využitím statistických metod regresní analýzy, kde se zkoumá závislost jednotlivých veličin ve vztahu k ekonomickým / příjmovým disparitám. Výsledky by bylo vhodné vedle testování metodami regresní analýzy diskutovat i z hlediska širšího urbanistického a prostorového kontextu zohledňujícího i možné další faktory ovlivňující jednotlivé statisticky zjištěné souvislosti. Takto by bylo možno podpořit nebo naopak zeslabit rigorózност některých tvrzení, jež z práce vyznívá zejména při zběžném čtení. Takovýto požadavek asi přesahuje reálný rámec disertační práce, ale mohl se objevit v námětech na navazující výzkum.

Z omezené dostupnosti relevantních dat vyplývá poněkud obtížná verifikovatelnost tří vstupních hypotéz. Jak autor správně uvádí, zejména v první případové studii vstupní data vlastně nereflektují potřebné srovnání metropolitních regionů, protože územní jednotky NUTS2 s výjimkou několika metropolí (ale zpravidla nikoliv jejich regionů) nejsou ztotožnitelné s metropolitními regiony. Vlastně jediným spolehlivým empirickým dokladem pro verifikaci tří vstupních hypotéz mimo USA jsou data z Prahy (pouze z města, nikoliv z metropolitního regionu). Tato omezení mají významný dopad na verifikovatelnost hypotéz, respektive na jejich obecnou platnost i mimo metropolitní regiony USA. Toto konstatování není výtkou vůči jinak pečlivému zpracování disertace, ale vůči absentující diskusi, jež by tato omezení patřičně zdůraznila.

Jako možné otázky k obhajobě uvádím:

1. Jak byste mohl nahradit nedostupná data o příjmech obyvatelstva ve městech respektive metropolitních regionech České republiky?
2. Jaká by mohla být alternativa regulativů využití pozemků, která by internalizovala externalitní důsledky využívání přiléhajícího území? (Pokusy takto nahradit regulaci přinejmenším v teoretické rovině existovaly ve Velké Británii v době deregulace v éře Margaret Thatcherové.)

Závěr

Práci doporučuji k obhajobě před příslušnou komisí pro obhajobu disertační práce.

V Praze 11/06/2019

prof. Ing. arch. Karel Maier, CSc